

Titelgegevens / Bibliographic Description

Titel	Boekbespreking en mededelingen / W.J. op 't Hof.
Auteur(s)	Hof, W.J. op 't
In	<i>Documentatieblad Nadere Reformatie</i> , 14 (1990), no. 1 (Voorjaar), p. 69-72.
Copyright	2006 / W.J. op 't Hof SSNR Claves pietatis.
Producent	Claves pietatis / 2007.08.08; versie 1.0
Bron / Source	Onderzoeksarchief / Research Archive Nadere Reformatie
Annotatie(s)	Over: J.W. Hofmeyer, Die Nederlandse Nadere Reformatie en sy invloed op twee kontinente. Pretoria, 1989.
Website	Sleutel tot de Nadere Reformatie
Nummer	B07003212

De digitale tekst is vrij beschikbaar voor persoonlijk gebruik, voor onderzoek en onderwijs. Respecteer de rechten van de rechthebbenden. Commercieel gebruik is niet toegestaan.

The digital text is free for personal use, for research and education. Each user has to respect the rights of the copyright holders. Commercial use is prohibited.

Het 'Onderzoeksarchief Nadere Reformatie' bevat digitale documenten over het gereformeerd Piëtisme en de Nadere Reformatie in Nederland tot 1800. Het is doorzoekbaar met de 'Bibliografie van het gereformeerd Piëtisme in Nederland (BPN)' op de website 'Sleutel tot de Nadere Reformatie'.

The 'Research Archive Nadere Reformatie' contains digital documents about reformed Pietism and the Nadere Reformatie in the Netherlands until 1800. These can be retrieved by searching the 'Bibliography of the reformed Pietism in the Netherlands (BPN)' database at the 'Sleutel tot de Nadere Reformatie' website.

BOEKBESPREKING

J. W. Hofmeyr, *Die Nederlandse Nadere Reformasie en sy invloed op twee kontinente. 'n Vergelyking van die invloed en deurwerking van enkele aspekte van die Nederlandse Nadere Reformasie in die Suid-Afrikaanse en Noord-Amerikaanse kontekste.* Universiteit van Suid-Afrika, Pretoria [1989], 159 pp., ± f 58,00, ISBN 0-86981-567-9.

W.J. op 't Hof

Dit geschrift van Hofmeyr is voor Nederlandse onderzoekers van de Nadere Reformatie een beschamende en verblijdende publikatie. Beschamend, omdat een Zuidafrikaner een overzichtswerk schrijft over een aspect van de bewuste beweging dat tot dusver grotendeels genegeerd is, zeker door Nederlandse onderzoekers. Verblijdend, omdat dit werk aantoonst dat de wetenschappelijke belangstelling voor de Nadere Reformatie wereldwijd opvlamt.

Deze Zuidafrikaanse bijdrage tot de kennis van de bedoelde Nederlandse geestesstroming komt niet geheel uit de lucht vallen. In 1981 verscheen er reeds in Potchefstroom een publikatie van C. J. Malan, genaamd *Die Nadere Reformasie*, die bedoeld was als een handleiding voor verdere studie aangaande deze beweging. Acht jaar later verscheen er op een andere plaats in Zuid-Afrika een werk dat een overzicht geeft van de invloed die de Nadere Reformatie zowel op Zuid-Afrika als op Noord-Amerika heeft uitgeoefend, geschreven door een Zuidafrikaanse wetenschapsbeoefenaar die zelf eenmaal op de polemische zijde van een nadere reformator, J. Hoornbeek, promoveerde.

Hofmeyrs boek kent verschillende sterke punten. Het eerste is het onderwerp. Bij mijn stelling weten is dit de eerste keer dat de mondiale doorwerking van de nationale vroomheidsbeweging in kaart wordt gebracht.

Het tweede sterke punt is de opzet. De auteur wil bewust een populair-wetenschappelijk verhaal schrijven en hiermee een zo breed mogelijk lezerspubliek bereiken. Kennelijk spreekt de doelstelling van de Stichting Studie der Nadere Reformatie, namelijk om een brug te slaan tussen academische wetenschapsbeoefening en niet-wetenschappelijk opgeleide geïnteresseerden, ook in Zuid-Afrika aan. Moge deze studie even invloedrijk zijn als de beschreven beweging.

In de derde plaats beoogt Hofmeyr aan te sluiten bij moderne ontwikkelingen van de geschiedeniswetenschap en wil hij aandacht vragen voor de sociale context van de Nadere Reformatie en haar invloed. Hiermee geeft deze Zuidafrikaanse kerkhistoricus er blijk van voor te liggen op velen van zijn Nederlandse collega's die dezelfde beweging bestuderen.

De studie zelf bestaat uit vier hoofdcomponenten. Allereerst wordt het ontstaan en de ontwikkeling van de Nadere Reformatie geschetst in sa-

XIV-70

menhang met de algemene (kerk)historische ontwikkelingen in de Nederlanden. Speciale aandacht ontvangen de nadere-reformatorische opstelling met betrekking tot de zending en de tolerantie. In het tweede en derde onderdeel worden respectievelijk met betrekking tot Zuid-Afrika en Noord-Amerika eerst de algemene historische verhoudingen, vervolgens de doorwerking van de Nederlandse beweging en tenslotte de houding ten opzichte van zending en verdraagzaamheid getekend. Het belangrijkste onderdeel geeft de vergelijking tussen de twee niet-Europese continenten, terwijl het laatste hoofdstuk betrekking heeft op de historische lijnen die er van de Nadere Reformatie naar het heden lopen.

De gedachtengang en de belevingswereld van de Nadere Reformatie hebben onder de Nederlanders in Zuid-Afrika duidelijk ingang gevonden, het meest bij de trekboeren die een in alle opzichten geïsoleerd bestaan leidden, waarvan het gezin met inbegrip van de gezinsgodsdienst de constituerende factor was. De kanalen waarlangs de beïnvloeding zich voltrok, werden gevormd door ziekentroosters, door predikanten en in belangrijke mate door stichtelijke lektuur.

Via dezelfde lijnen is er ook onder de Nederlanders in Noord-Amerika sprake van een duidelijke inbreng van de Nadere Reformatie, geconcentreerd in de persoon van de gereformeerde predikant T. J. Frelinghuysen. Diens assistent vertaalde in de achttiende eeuw zelfs een paar werken van Hellenbroek in het Engels.

De vergelijking tussen de uitwerking van de Nadere Reformatie in Zuid-Afrika en die in Noord-Amerika leert dat er van overeenkomst en verschil sprake is. Op beide continenten heeft de geest van die beweging sterker geleefd buiten dan binnen de verstedelijkte centra Kaapstad en Nieuw-Amsterdam. De migratie hieruit naar respectievelijk het Kaapse binnenland en naar de omgeving van New Jersey blijkt bevorderlijk geweest te zijn voor het behoud van het nadere-reformatorische erfgoed. Dit is de overeenkomst.

Het verschil is meervoudig. In Zuid-Afrika wilden de blanke kolonisten over het algemeen van zending niet weten, terwijl hun collega's in Noord-Amerika wel oog hadden voor hun bijbelse roeping hiertoe, ook al kwamen de zendingsactiviteiten in de praktijk maar moeilijk van de grond. Dit onderscheid kan niet los gezien worden van het feit dat de kolonisten in Zuid-Afrika een blanke minderheid vormden, terwijl zij in Noord-Amerika een meerderheid waren.

In Zuid-Afrika heeft de Nederlandse cultuur zich heel lang kunnen handhaven en is deze zelfs gedurende de eerste anderhalve eeuw bepalend voor de vorming van een eigen Zuidafrikaanse cultuur geweest. In Noord-Amerika was de Nederlandse culturele invloed veel en veel geringer. Alereerst maakten de Nederlandse kolonisten hier slechts een bescheiden segment van het totaal der immigranten uit en in de tweede plaats kwam de Nederlandse nederzetting reeds na enkele decennia onder Engels gezag. Dit had onder andere tot gevolg dat de beïnvloedingslijn van de Nederlandse stichtelijke lektuur slechts een beperkte tijd van betekenis is geweest. De grote nationale en religieuze verscheidenheid in Noord-Ame-

rika leidde ertoe dat de tolerantie hier een vrij grote plaats innam en dat er veel meer op het leven dan op de leer werd gelet; dit alles in tegenstelling tot de situatie in Zuid-Afrika.

In het laatste hoofdstuk wijst de auteur op het Methodisme, op de Opwekingsbeweging, op de heiligheidsbeweging, op de Pinksterbeweging, op het Réveil en laat hij tenslotte zien dat heden ten dage in Nedeland, Zuid-Afrika en Noord-Amerika de geest van de Nadere Reformatie nog niet dood is.

Het boek wordt afgesloten met dertien interessante bijlagen en met een bibliografie.

Het is niet moeilijk om veel kritiek op deze publikatie uit te oefenen. De betoogtrant komt bepaald niet helder over. Soms krijgt de lezer de indruk dat de auteur meer brokken uit de literatuur aan elkaar gelijmd heeft dan dat hij zelf een verhaal geschreven heeft. Misschien wel het ergste minpunt is dat hij het door hem gebruikte begrippenmateriaal niet definieert. Het blijft onduidelijk wat hij precies onder bij voorbeeld Piëtisme en Nadere Reformatie verstaat. Dit wreekt zich in het hele onderzoek. Zo brengt de auteur vaak zaken onder de noemer van de twee genoemde termen terwijl die algemeen gereformeerde verschijningsvormen zijn.

Bij Hofmeyrs uiteenzetting van de aard en de ontwikkeling der Nadere Reformatie zijn heel wat vraagtekens te plaatsen. Nu behoeft hem dit als buitenlander niet zo kwalijk genomen te worden, maar dat hij in zijn opgave van voor de Nadere Reformatie relevante literatuur slechts één studie van na 1974 weet te vermelden, is toch wel een teken aan de wand.

De schrijver geeft er geen blijk van te weten dat de huidige wetenschapsbeoefenaars erg huiverig tegenover het begrip 'invloed' staan. Wat is bij voorbeeld het verschil tussen doorwerking en parallel? Veel van wat Hofmeyr op tafel legt, kan de toets der kritiek niet doorstaan.

In dit werk wordt uitsluitend aandacht geschonken aan de invloed die na de vestiging van de immigranten uitgeoefend is. Maar hoe zit het met de immigranten zelf? Hebben dezen zelf al niet de Nadere Reformatie meegebracht? Was deze beweging reeds van het begin aan niet een factor van betekenis? Er wordt met geen woord over gerept, maar de waarschijnlijkheid daarvan is toch wel erg groot.

Hofmeyr haalt in deze studie ontzaglijk veel overhoop. In het licht hiervan zijn de resultaten met betrekking tot de Nadere Reformatie zeer mager. De lezer ontkomt niet aan de indruk dat de auteur dat onderwerp slechts als oefenmateriaal beschouwd en behandeld heeft om zijn lust tot integratie van sociologie en (kerk)geschiedenis bot te vieren.

Wegens de vele bezwaren die eraan kleven mag dit boek als een curieuze publikatie beschouwd worden, die desalniettemin onontbeerlijk is voor iedere geïnteresseerde in de Nadere Reformatie, omdat zij de ogen openst voor de mondiale aspecten daarvan en voor de waarde van de sociale wetenschappen voor de bestudering daarvan.

PERSBERICHTEN

TWEEDE 'DAG VAN DE KERKGESCHIEDENIS' IN GRONINGEN

De vorig jaar in Gouda opgerichte Vereniging voor Nederlandse Kerkgeschiedenis organiseert op 1 september a.s. haar Tweede Dag van de Kerkgeschiedenis, dit keer in samenwerking met het comite 'Geloven in Groningen'. De kerkhistorische dag vindt plaats in de Groninger Aa-kerk in het kader van de festiviteiten rond de viering van het 950-jarig bestaan van deze Noordelijke stad. Beoefenaars en liefhebbers van de kerkgeschiedenis kunnen op deze dag luisteren naar lezingen over aspecten van de Groningse kerkgeschiedenis, met inbegrip van de relaties met het naburige Oost-Friesland door respectievelijk de heren Hermans en Smidt, terwijl prof. Knetsch zal ingaan op diakonale zorg in het algemeen en in Groningen in het bijzonder. De aanwezigen worden tevens in staat gesteld een speciaal voor deze gelegenheid samengestelde bundel kerkhistorische bijdragen te kopen, waaraan een keur van Nederlandse kerkhistorici hun medewerking hebben verleend. Het mede-organiserende comite 'Geloven in Groningen' tekent verder voor een omvangrijke expositie in dezelfde Aa-kerk, gewijd aan het kerkelijk verleden van de stad.

De Vereniging voor Nederlandse Kerkgeschiedenis beoogt met deze activiteiten invulling te geven aan haar voornaamste doelstelling: het bevorderen van de beoefening van de kerkgeschiedenis, in het bijzonder in Nederland. In het eerste jaar van haar bestaan groeide het ledenbestand gestaag tot boven de 250 leden, die niet alleen op kerkhistorische dagen met elkaar in contact gebracht worden, doch ook via het viermaandelijks tijdschrift *Kerktijd*. Door middel van dit contactblad hoopt de vereniging professionele beoefenaars van de kerkgeschiedenis en 'amateurs' nader tot elkaar te brengen, zonder daarbij te willen concurreren met bestaande verbanden. Zij staat open voor alle geloofsrichtingen en is niet aan enige kerk gebonden. Nadere informatie en aanmelding voor het lidmaatschap (f 25,- per jaar): Secretariaat van de Vereniging voor Nederlandse Kerkgeschiedenis, Sleedoornsingel 1, 2803 BZ Gouda.

De Tweede Dag van de Kerkgeschiedenis op zaterdag 1 september begint om 10.30 uur (de Aa-kerk is open vanaf 10.00 uur) en is vrij toegankelijk voor alle belangstellenden.

GESCHIEDENIS VAN DE WIJSBEGEERTE IN NEDERLAND

Onder deze titel is een nieuwe en uniek tijdschrift verschenen op het terrein van de intellectuele geschiedenis van Nederland, in het bijzonder de geschiedenis van de filosofie. Het wordt uitgegeven als Documentatieblad van de Werkgroep Sassen voor de geschiedenis van de wijsbegeerte in Nederland, een op 20 mei 1989 te Rotterdam opgerichte studiegroep van onderzoekers en belangstellenden. De werkgroep is genoemd naar oud-hoogleraar F. L. R. Sassen, die als eerste grootschalig onderzoek op dit gebied verrichtte. Doel van de werkgroep is door studiedagen, congressen en dit tijdschrift het door Sassen aangevangen onderzoek voort te zetten en meer bekendheid aan de prestaties van denkers in Nederland, van middeleeuwen tot heden, te verschaffen. De term 'wijsbegeerte' vat men zeer ruim op, zodat hieronder ook de meer filosofische aspecten van de geschiedenis van de theologie, natuurwetenschappen, literatuur, kunst, politieke theorie en andere disciplines begrepen worden.

Het lidmaatschap van de werkgroep staat open voor iedereen. Men kan deelnemend lid worden van de werkgroep (geval A), of enkel abonnee-lid (geval B); gaarne aangeven wat u verkiest. De kosten van het tijdschrift bedragen per jaar f 30,-, voor studenten en anderen met een laag inkomen echter f 15,-, voor bibliotheken en instellingen f 60,-. In het najaar van 1989 verscheen het 'nul-nummer'; de bestelprijs hiervan afzonderlijk bedraagt resp. f 15,-, 7,50 of 30,-, in combinatie met een abonnement voor 1990 echter f 10,-, 5,- of 20,-. Het nul-nummer bevat artikelen over Gansfort en Agricola, H. A. Röell, J. F. L. Schröder en J. J. Poortman. Het volgende nummer (april 1990) zal o.a. bijdragen bevatten over G. Hornius, J. R. Thorbecke en de Nederlandse vertalingen van de werken van Wolff, een bibliografie over 1989, een overzicht van lopend onderzoek en een aantal recensies. Het blad zal twee maal per jaar verschijnen; men streeft naar 80 pagina's per nummer. U kunt lid en/of abonnee worden door overmaking van het relevante bedrag op gironummer 21654 t.n.v. Werkgroep Sassen, Faculteit der Wijsbegeerte, Postbus 1738, 3000 DR Rotterdam. Voor nadere inlichtingen: 010-4523324.